

Bytniewski M., Zbucki Ł., 2013. Walory dydaktyczne i turystyczne ścieżek przyrodniczych Poleskiego Parku Narodowego. Problemy Ekologii Krajobrazu. Rekreacja w krajobrazach o wysokim potencjale. Tom XXXIV. 263–267

Walory dydaktyczne i turystyczne ścieżek przyrodniczych Poleskiego Parku Narodowego

Educational and tourist values of nature trails of the Poleski National Park

Mieczysław Bytniewski, Łukasz Zbucki

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
ul. Sidorska 95/97, 21-505 Biała Podlaska, Polska
e-mail: zbuckilukasz@op.pl

Abstract. Poleski National Park was established on 1st of May 1990 to protect the water-peatbog ecosystems, as one of the three parks of such type in Poland. It is located in the middle part of Łęczyńsko-Włodawskie Lakeland. The park has outstanding touristic values typical for marshy wetlands.

A substantial task realized by the park is popularization of tourism and natural education. To accomplish this, natural and tourist paths were marked up and sightseeing terraces were built. The landform of park territory is of less diversity and flat, therefore sightseeing towers were built to make it possible to observe unavailable in other ways water-peatbog and swamps. Moreover, for more active tourists, a horse and a bicycle paths were organized.

The goal of this paper is to show the tourist potential of the Poleski National Park.

Słowa kluczowe: Poleski Park Narodowy, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, edukacja przyrodnicza, ścieżki przyrodnicze i turystyczne

Key words: Poleski National Park, Łęczyńsko-Włodawskie Lake District, natural education, natural and tourist paths

Wstęp

Parki narodowe oprócz zasadniczej funkcji ochronnej jaką pełnią z mocy ustawy o ochronie przyrody z 2004 r. są również udostępniane dla celów turystycznych. Jest to jedno z ich podstawowych, społecznych zadań, umożliwia bowiem zaspokojenie elementarnych potrzeb kontaktu człowieka z przyrodą, stanowi formę zdobywania wiedzy przyrodniczej i krajoznawczej (<http://www.poleskipn.pl/>).

Jedną z form ludzkiej aktywności obejmującej parki narodowe jest ich użytkowanie turystyczne. Parki obejmują najbardziej atrakcyjne krajobrazowo obszary kraju, w związku z czym wzbudzają zainteresowanie zwiedzających i są miejscem koncentracji turystów. Świadczy o tym wzrost frekwencji turystów z 8 mln w 1996 r. do prawie 11.0 mln osób w 2009 r. (Liszewski 2009).

Celem artykułu jest przedstawienie walorów dydaktycznych i turystycznych Poleskiego Parku Narodowego, dostępnych dla osób poruszających się ścieżkami dydaktycznymi. Podczas prac nad artykułem wykorzystano dostępną literaturę oraz informacje pochodzące ze stron internetowych Poleskiego Parku Narodowego.

Krótką historia Poleskiego Parku Narodowego

Przez prawie sześćdziesiąt lat przyrodnicy walczyli o uratowanie naturalnego charakteru Polesia. Zanim jednak obszar ten zyskał status prawnej ochrony, znaczne powierzchnie bagien i terenów podmokłych bezpowrotnie osuszono, skazując na zagładę wiele rzadkich dziś gatunków flory i fauny. Dzięki zaangażowaniu wybitnych badaczy, a przede wszystkim znawcy flory Lubelszczyzny profesora Dominika Fijałkowskiego, udało się uratować niewielkie fragmenty mało zmienionych terenów bagiennych Polesia Zachodniego (Fijałkowski 2003). Również on był w roku 1990 inicjatorem utworzenia parku narodowego. Był to wówczas pierwszy w kraju projekt parku narodowego, który zakładał ochronę terenów wodno-torfowiskowych. Według tego projektu, nowy park o nazwie Wytycki Park Narodowy miał zajmować około 30 km² (Buczyński, Piotrowski 1998).

W 1987 r. do Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych trafił wniosek w sprawie utworzenia parku. Na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów 1 maja 1990 r. utworzony został Poleski Park Narodowy. Jego powierzchnia wynosiła 4813.35 ha.

W 1991 r. powstał projekt powiększenia parku. W jego granice włączono większą część zlewni rzek Piwonii i Włodawki, co umożliwiło kontrolę stosunków wodnych. Park powiększono 1 lutego 1994 r. do powierzchni 9647.63 ha (Chmielewski 2005).

Podstawowe cechy Poleskiego Parku Narodowego

Obszar parku jest równinny, silnie podmokły, ze słabo wyrażonymi dolinami rzecznyymi. Występują tutaj powszechnie jeziora, stawy, bagna i torfowiska. Dominują równiny torfowe. W części środkowej, w okolicy Woli Wereszczyńskiej, wznosi się niewysoki, płaski garb wapienny. Podobny garb występuje także na południu parku i oddziela centralną część obszaru chronionego od basenu Jezior Uściwierskich. Z kolei na północy teren parku ogranicza ciąg moren z okresu zlodowacenia środkowopolskiego.

Roślinność parku jest bardzo bogata. Obfituje w rośliny typowe dla terenów podmokłych i bagiennych. Na terenie parku występuje około tysiąca gatunków roślin naczyniowych, z czego 170 to gatunki rzadkie, 81 podlega ochronie gatunkowej, a kolejnych 15 znajduje się w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin.

Większość gatunków roślin to przedstawiciele flory północnej, wśród których często występują relikty epoki lodowcowej. Występują tu również rzadkie gatunki charakterystyczne dla roślinności atlantyckiej. Na obszarze parku wyróżniono 208 różnych zespołów roślinnych. Do najbardziej charakterystycznych zbiorowisk roślinnych należą torfowiska: niskie, przejściowe i wysokie. Lasy to głównie brzeziny bagiennie, ubogie bory sosnowe oraz olsy. Fauna parku obejmuje wiele rzadkich gatunków zwierząt. Liczy ona razem około 290 gatunków. Jej różnorodność wynika z ilości i różnorodności siedlisk występujących w parku. Wiele zwierząt należy do gatunków chronionych (Poleski Park Narodowy 2009).

Walory dydaktyczne i turystyczne Poleskiego Parku Narodowego

Poleski Park Narodowy jest nie tylko obszarem chronionym i obiektem badań naukowych, lecz także instytucją służącą udostępnianiu i propagowaniu wszelkich treści związanych z przyrodą oraz ideą jej ochrony. Objęcie ochroną bezcennej przyrody i unikatowego krajobrazu parku nie pozbawia turystów możliwości ich poznania. Wytyczone szlaki turystyczne wyposażone w odpowiednią infrastrukturę pozwalają poznać walory Polesia Lubelskiego bez zagrażania wrażliwej faunie i florze (Radwan 2002).

Edukacja ekologiczna i regionalna w parku ma na celu prezentację bogactwa przyrody i kulturowego dziedzictwa regionu. Edukacji sprzyjają ośrodki dydaktyczne znajdujące się na terenie parku, tj. ośrodek dydaktyczno-administracyjny w Urszulinie zorientowany przede wszystkim na ochronę żółwia błotnego i ośrodek dydaktyczno-muzealny w Załuczu Starym. Na terenie ośrodka w Załuczu Starym znajdują się ekspozycje przyrodnicze, historyczne, geologiczne, a także wystawa prezentująca kulturę tych terenów.

Uzupełnienie bazy edukacji środowiskowej stanowi 6 ścieżek przyrodniczych (ryc. 1). Każda z nich wyposażona jest w odpowiednią infrastrukturę oraz ma opracowany przewodnik dydaktyczny, co daje możliwość

samodzielnego zapoznania się z najbardziej interesującymi biocenozami i towarzyszącymi im osobliwościami przyrodniczymi. Są to następujące ścieżki:

- **„Dąb Dominik”** (dł. 2.5 lub dłuższy wariant 3.5 km) – ścieżka prowadzi przez różne typy lasów (grąd wysoki i niski, ols kępowo-dolinkowy, bór bagienny) do znajdującego się w ostatniej fazie zarastania dystroficznego jeziora Moszne. Szczególnym elementem ścieżki jest torfowisko przejściowe wytworzone na ple zwanym tutaj spleją. Występują rzadkie i interesujące rośliny borealne, np. wierzbą lapońska i borówkolistna, brzoza niska, rosiczka okrągłolistna oraz modrzewnica zwyczajna i bagno zwyczajne.
- **„Perehod”** (dł. 3.5 km) – ścieżka prezentuje cenne zespoły leśne: subborealną brzezinę bagienną oraz ols kępowo-dolinkowy, a także torfowisko przejściowe i różne typy łąk. Jej szczególną atrakcją są rośliny mięsożerne i kwitnące storczyki. Ścieżka kończy się pomostem nad jeziorem Łukie. Tu można zapoznać się ze strefowością roślinności w strefie brzeżnej jeziora eutroficznego.
- **Przyrodniczo-historyczna „Obóz Powstańczy”** (dł. 4 km) – ścieżka prezentuje różne zbiorowiska leśne, m.in. grąd niski, ols kępowo-dolinkowy. Prowadzi groblą, wzdłuż kompleksu łąk zienkowskich (zwanym „pociągi”) do okazałego żeremia bobrowego. „Dąb powstańców”, mogiłki, czy miejsce obozu powstańczego – stanowiące historyczne elementy ścieżki – dają turystom pełniejsze wyobrażenie o przebiegu powstania styczniowego na terenie Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego.
- **„Żółwik”** (dł. 0.5 km) – ścieżka zlokalizowana na terenie ośrodka dydaktyczno-muzealnego parku w Załuczu Starym. Przeznaczona jest dla najmłodszych gości. Przedstawia strukturę lasu, opisuje życie żółwia błotnego oraz prezentuje utworzony przez park niewielki ośrodek rehabilitacji zwierząt. Na trasie ścieżki umieszczono również urządzenia służące edukacji przez zabawę, m.in. skocznię, grające cymbały czy koło fortuny.
- **„Mietiułka”** (trasa rowerowa dł. 21 km). Przy ścieżce znajduje się torfowisko wysokie „Durne Bagno” z wieżą widokową. Ścieżka tworzy pętlę, przebiegając przez kompleks stawów w Pieszowoli, a następnie prowadzi wzdłuż rzeki Mietiułka do punktu wyjściowego (<http://www.poleskipn.pl/>).

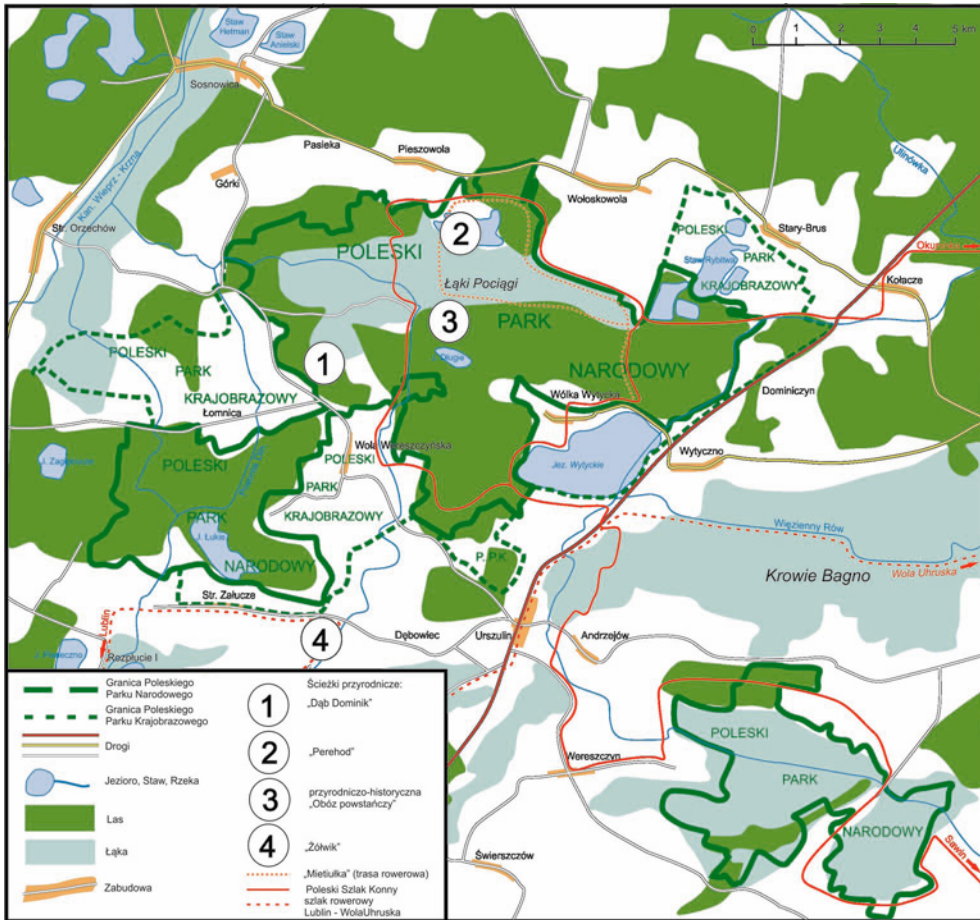
Na terenie parku znajduje się również 7 szlaków turystycznych o łącznej długości 34 km. Umożliwiają one zwiedzającym poznanie najciekawszych fragmentów Poleskiego Parku Narodowego i obejrzenie jego wyjątkowych walorów przyrodniczych.

Przez park, pomiędzy Bagnem Bubnów a miejscowością Wojciechów, prowadzi trasa rowerowa, która stanowi fragment trasy Lublin–Wola Uhruska oraz znajduje się jeden z najdłuższych szlaków konnych w Polsce. Z 280 kilometrów Poleskiego Szlaku Konnego aż 60 kilometrów usytuowane jest w granicach Poleskiego Parku Narodowego (Cebrykow et al. 2007).

Gęsta sieć szlaków turystycznych umożliwia wielowariantowe projektowanie tras wycieczek, zarówno pieszych, jak i rowerowych. Ważne z dydaktycznego punktu widzenia jest powiązanie szlaków turystycznych ze ścieżkami przyrodniczymi i ośrodkiem dydaktyczno-muzealnym parku.

Ponadto popularyzacji wiedzy o parku oraz historii i kulturze służą liczne wydawnictwa popularnonaukowe oraz informacyjne (Iwaniuk, Piotrowski 2002).

Poleski Park Narodowy odwiedza ponad dwadzieścia tysięcy turystów rocznie, przy czym największy ruch panuje w maju, czerwcu, wrześniu i październiku. Zimą odwiedzany jest głównie ośrodek muzealny w Załuczu Starym. Są to jednak sporadyczne przypadki. Największym zainteresowaniem cieszą się ścieżki przyrodnicze, które umożliwiają bezpośredni kontakt z naturą. Dodatkową atrakcją stanowi możliwość przejścia przez torfowisko po kładkach, przejście po uginającej się splei, obserwacje z wież widokowych. Najważniejszą formą turystyki na terenie parku jest turystyka piesza, zarówno zorganizowana, jak też indywidualna.

Ryc. 1. Mapa Poleskiego Parku Narodowego (opracowanie własne na podstawie Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie... 2004)
 Fig. 1. Map Poleski National Park (Own study based on Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie... 2004)

Podsumowanie

Wyznaczone na terenie parku ścieżki przyrodnicze oraz szlaki i ośrodki dydaktyczne pozwalają na pogłębienie wiedzy o przyrodzie tego cennego terenu. Za sprawą celowych działań Dyrekcji Poleskiego Parku Narodowego formy udostępniania turystycznego parku mają w dużym stopniu charakter edukacyjny. Park zmierza do tego, by turysta nie ograniczał swojej wizyty do przejścia określonych szlaków i podziwiania pięknych widoków, ale oferuje mu rozbudowaną informację o systemie przyrodniczym parku i formach jego ochrony, a także prowadzi i popiera działania mające na celu podniesienie świadomości ekologicznej turystów. Należy też zauważyć, że park prowadzi stałą rozbudowę infrastruktury turystycznej oraz służącej edukacji lub modernizację już istniejącej.

Literatura

- Buczyński P., Piotrowski W. 1998. Poleski Park Narodowy. Przewodnik turystyczno-przyrodniczy. Wyd. Promotor, Lublin
- Cebryk P., Ciechamski D., Grzechnik L. 2007. Piękno Nadbużańskich Stron. Poleski Szlak Konny. Mapa przyrodniczo-turystyczna. Wyd. KARTOPOL, Lublin

- Chmielewski T. J. 2005. 15 lat Poleskiego Parku Narodowego. Wyd. Poleski Park Narodowy, W-wa, Lublin, Urszulin
- Fijałkowski D. 2003. Ochrona przyrody i środowiska na Lubelszczyźnie. Wyd. Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin, p. 403.
- Iwaniuk A., Piotrowski W. 2002. Turystyka w Poleskim Parku Narodowym. Użytkowanie turystyczne parków narodowych. Ruch turystyczny, zagospodarowanie, konflikty, zagrożenia. Ojców, p. 325–332.
- Liszewski S. 2009. Przestrzeń turystyczna parków narodowych w Polsce. W: B. Domański, W. Kurek (red.) Gospodarka i przestrzeń. Kraków, p. 187–201.
- Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie Walory Przyrodnicze i Kulturowe, Mapa w skali 1:100 000. 2004. 53 Zjazd Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Lublin 24-27.06.2004, PTG, Oddział Lubelski, Lublin
- Poleski Park Narodowy 2009. Przewodnik. Wyd. Poleski Park Narodowy, Urszulin
- Radwan S. (red.) 2002. Poleski Park Narodowy. Monografia przyrodnicza. Wyd. Morpol, Lublin
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr.92, poz. 880)
<http://www.oleskipn.pl/> (data dostępu 15.09.2012)